

MNM Palóc Múzeuma

Pályázati azonosító: NKA 3506/01902

Tűz és a vas ura a kovács

című időszaki kiállítás szakmai beszámolója

A kiállítás hasznosulásának értékelése

PÁLYÁZATI AZONOSÍTÓ:	3506/01902
KIÁLLÍTÁS CÍME:	„A tűz és a vas ura: a kovács.”
MEGVALÓSÍTÁS IDŐTARTALMA:	2013. október 8. – 2014. május 31.
MEGVALÓSÍTÁS HELYSZÍNE:	MNM Palóc Múzeuma, Balassagyarmat
KIÁLLÍTÁS RENDEZŐJE:	Molnár Ildikó

KIÁLLÍTÁS CÉLJA: Egy olyan kismesterség bemutatása, amely az ősidőktől napjainkig megmaradt, különös tekintettel a Nógrád megyei vonatkozásokra.

KIÁLLÍTÁS TÉMÁJA: A kovácsmesterséget bemutató kiállításnál érdemes visszanyúlni a kezdetekig. Ezért a téma szemléltetését az alábbiak szerint osztottam fel:

- Őskortól az Árpád korig: a bevezetés régészeti szempontból vizsgálja a kovácsmesterséget, mint szakmát és hivatást, a híresebb és érdekesebb Nógrád megyei leletek és lelőhelyek bemutatásával. Ilyen például a pásztói salagködörös kohó maradványa a késő vaskorból, és az újabb kutatások eredményeként Ludányhalászi-Sóderbánya területéről előkerült, szkitáknak tulajdonított vas használati tárgyak.
- A 14. századi céhesedés folyamatot egészen a 19. századig, így a középkori vasművességet is elsősorban a céhek rendszere szabályozta. Már a 14. században céheket alapítottak, amelyek akkor még magukba tömöríttek minden, a vas megmunkálásával foglalkozó iparost. Csak később váltak ki a szakma specialistái, mint a fegyver, a páncél, a pajzs, a sisak és a lándzsakészítők, amely mesterségek művelői a 17. századra lassan kihaltak. Kivált, önálló mesterség lett, majd később céhekbe tömörültek a csiszárok, amely a kardkovácsok másik elnevezése is volt. A céhek száma szakáganként igen jelentős a 14-16 századi Magyarországon. A kovácsmesterek munkája ebben az időben, a hadiiparban, használati tárgyak készítésében volt jelentős. A várasatások során fegyverek, fegyverzetek, használati eszközök kerültek elő, így a drégelypalánki, balassagyarmati vár maradványainak feltárásánál is.
- A 19. század második felétől a céhek megszűnése, iparosodás, napjainkig: ebben a részben kiemelten a falusi és földesúri kovácsokra fókuszáltam. A kovácsok, mint önálló vagy más iparággal céhbe tömörült mestereknek a falu vagy más adott társadalmi térben betöltött jelentőségét emeltem ki. Be kívántam mutatni azt a folyamatot, ami a céhek megszűnése után ment végbe, kiemelve a II. világháborút követő államosítást, a „maszekosodást” és a mesterség szép lassú eltűnését is, végezetül annak újjáéledését a hagyomány-őrző és népművészek által.
- Kovácsalakok az irodalomban és a mitológiában: A történeti bevezetőn kívül egy átfogóbb műveltségi összképet nyújtottam. Az irodalmi művekben megjelenő kovácsok alakjait, és a mitológiai utalásokat is bemutattam. Héphaisztoszt az ókori görög kovács alakját, aki többek között Akhilleusz fegyverzetét és páncélzatát készítette. A Bibliai Lámek és Cilla fia, Tubál Káin, a fémmegmunkálók őse (Mózes 4:22). A Kalevala kovácsa Ilmarinen, a finn mondavilág mitikus kovácsa. A képzeletbeli irodalmi alakok között is jelentős foglalkozásnak számít a kovácsmesterség. Tolkien Gyűrűk urának kovácsa, vagy a fantasy filmek alakjai: például a képzeletbeli Conan apja, aki szemléletesen mesél fiának az istennek, a vas, az acél és az emberek kapcsolatának fontosságáról. Kiemelten kívánok foglal-

koztam a magyar irodalmi kovácsolakokkal, elsősorban Mikszáth Kálmán Strázsa János nevű szécsényi kovácmester és állatgyógyító alakjával.

- A kovács, mint ember bemutatása. Ezt a folyamatot illusztrálta a 2010-ben gyűjtött komplett borsosberényi kovácműhely és a tulajdonosok, a Szász család kovácsainak története. A háromgenerációs kovács család a falu egyik központi utcájának végén álló családi házuk mellett kialakított műhelyben dolgozott.
- Kovácműhely – enteriőr
- Kiállítás fotódokumentációját az 1. számú melléklet tartalmazza.

A kiállítás hasznosulásának értékelése

A hasznosulás értékeléséhez először a kiállítás sikerességét mértem az Atkinson féle sikerkritériumi rendszerrel.

Acélháromszög:

- költség – a megpályázott összeg 900 000 Ft volt, de az elnyert támogatás 400.000 Ft. A csökkentett keret ellenére mégis sikerült a kiállítást és a tervezett vezetőt megvalósítani így ez a kritérium teljesült.
- cél – az NKA-val kötött támogatási szerződésben rögzítettek maradéktalanul megvalósultak.
- idő – határidőn belül teljesült a megvalósítás, és az eredetileg tervezett zárási határidőn túl állni fog a kiállítás.

Az információtechnológiai rendszer:

- üzemeltethetőség – a kiállítás építése során azon szakemberek véleményének figyelembe vétele, akik ismerik azokat a technológiákat, amelyek ennek a speciális, mára már csak szűk réteg által ismert mesterségnek az ismérvei. A kiválasztás kritériumai között szerepelt a múzeumi helyismeret, installációkészítési gyakorlat. – A kivitelező társaság olyan szakemberekből állt, akik már dolgoztak hasonló területen és megfelelő szintűek a hely-, illetve mesterségbeli ismereteik. A megnyitót a szakmát a mai napig is gyakorló mester (Vajda László a Magyar Népművészeti Akadémia tagja) tartotta.

Kommunikáció:

- információ minősége: a kiállítás előkészületi szakaszában az érintettek széles körű információátadása sikeresen megtörtént:
 - o a kiállítási anyagot eladó család nem csak adatokat és egyéb anyagokat adott át, de segített a szervezési feladatokban is.
 - o a kollégák – tárlatvezetők a nyitás előtt – egy rövid képzésen vettek részt a kiállítás kurátorának vezetésével
 - o a kiállítás vezetője elkészült
 - o meghívók (150 db papíralapú és 300 elektronikus) elküldésre kerültek, a címlistán szereplőknek + kibővített címlista ment
 - o sajtómegjelenések: TV-s, honlapon.

Szervezeti előnyök:

- Megnövekedett kínálat –nőtt a múzeum kiállítási kínálata és a szolgáltatás száma, mert készült múzeumpedagógiai foglalkozás a kiállításhoz.
- Megnövekedett nyereség – fizetett múzeumpedagógiai foglalkozáson vettek részt 1 alkalommal, amely a bevétel növekedését generálta.

Írott visszajelzések:

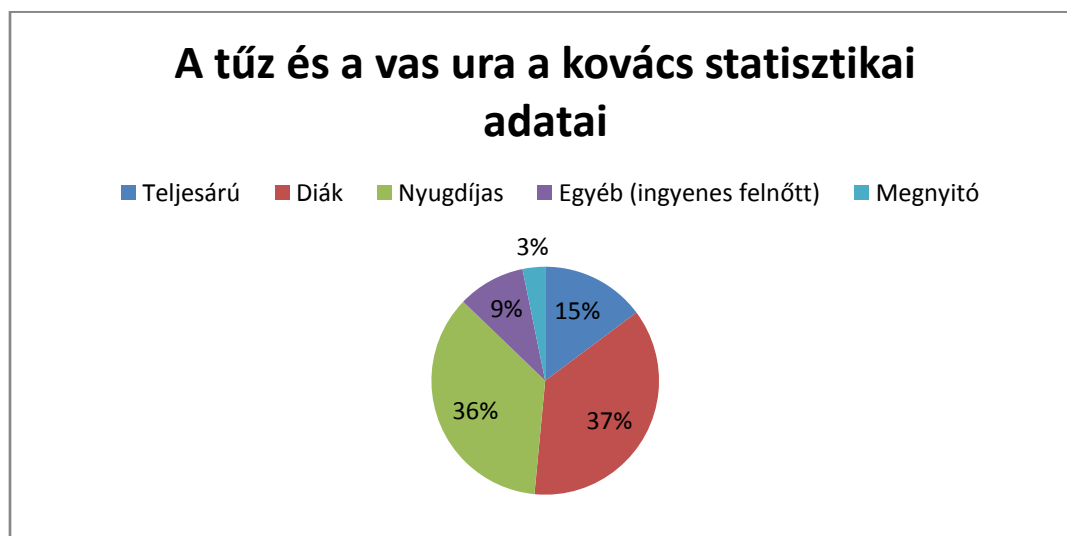
- vendégkönyv: a nyitás óta 25 vendégkönyvi bejegyzésből konkrétan az időszaki kiállításra 2 db bejegyzés született. Minden beírás pozitív és dicsérő.
- honlapon a kiállítás anyaga mellett 1 pozitív hozzászólás található.

Egy kiállítás sikere azon is mérhető, hogy mekkora, és milyen összetételű a látogatottsága.

Látogatottsági adatok:

Hónapok	Teljes árú	50% diák	50% nyugdíjas	Díjtalan 0-6 éves	Díjtalan 6-26 éves	Díjtalan 70 év felett	Egyéb (pedagógus)
Október	119	124	146	65	63	95	71
November	27	54	117	20	46	16	29
December	9	18	3	-	-	2	2
Összesen:	157	196	266	85	109	113	102
Összes látogatószám	930						

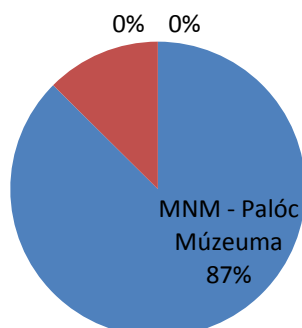
A kiállítás a legnépszerűbb a diákok körében volt, az ő létszámuk tette ki a látogatottság 38%-át, de a nyugdíjas korosztály is csak 1 százalékkal maradt alul. A felnőtt ingyenes és fizetős korosztály együttesen sem éri el a két előbb vizsgált korosztály statisztikai számát.

A kiállítás, tekintetbe véve, hogy az év végén nyílt meg, és decemberben közel másfél hetet zárva volt még így is hozta a MNM – Palóc Múzeuma éves látogatottságának 13%-át.

A kiállítás látogatottságának viszonyítása a múzeum éves látogatószámához

"A tűz és a vas
ura a kovács"
13%

Múzeumpedagógiai hasznosítás:

A tárlathoz elkészült egy önálló kiállítás vezető és foglalkoztató füzet, amely a kiállításhoz készített óraterv szerves kiegészítője. A kiállítás készítésekor igyekeztem a gyermekekre nagyobb hangsúlyt fektetni, így elkészült az oldalt látható, kiállítás gyermeklogója Patkó Péter, aki a gyermekeknek mutatja a feladatokat, és a megfejtéseket a foglalkoztató füzetben, valamint a kiállításban egyaránt.

Az óravázlat az alábbiak szerint alakult:

„A tűz és a vas ura: a kovács”	
TARTALOM	Egy kismesterség, a kovács megismerése, társadalmi, gazdasági és kulturális szempontok alapján.
TÉMAVÁZLAT	Milyen helyet töltött be a helyi társadalmi rendben egy kovács. A régészeti eredmények alapján a kovácsmesterség kialakulása. A kovácsmesterség alakulása a középkori Magyarországon. A falusi kovácsok. A kovácsmesterséghez kapcsolódó tárgyi anyag elemzése. Kovácsok az irodalomban és az egyéb művészeti ágakban.
KOMPETENCIA	Eszközök használata, az eredmények rögzítése. Rendszerek vizsgálata: részekre bontás, kapcsolatelemzés segítségével. Összehasonlítás: különféle rendszerek közötti azonosságok és különbségek

	megállapítása, magyarázata. A megfigyelések és megfigyelési eszközök fejlődésének történeti elemzése.
TANTÁRGYI INTEGRÁCIÓ	történelem, irodalom, rajz és vizuális kultúra, technika.
CÉLOK	Tudatosítani a diákokban, hogy egy-egy mester- ség milyen ősi gyökerekig nyúlik vissza, annak milyen hatása van a történelem, a művészetek és a társadalmi rendszer egészének alakulására.
MÓDSZEREK	Frontális munka, foglalkoztató füzet feladat- megoldása
IDŐTARTAM	1X45 perc

A kiállításhoz kapcsolódó múzeumpedagógiai foglalkozásokat eddig összesen 3 alkalommal vették igénybe, további 4 csoport már előzetesen bejelentkezett.

A fenti sikerességi elemzés is mutatja, hogy a kiállítás a diákok körében a legnépszerűbb. A foglalkozások képdokumentációja a 2. számú mellékletben látható.

A múzeumpedagógiai foglalkozásokon résztvevők számának alakulása és a bevételek bontása:

Résztvevők száma	Korcsoport	Bevétel	Honnan érkeztek
28	13 év	28 x 800 Ft	Balassagyarmat
17	10-12 év	17 x 800 Ft	Bátonyterenye
18	9-10 év	18 x 800 Ft	Bátonyterenye

A kiállításhoz készült foglalkoztató füzet a beszámoló 3. számú melléklete.

Összegezve: „A Tűz és a vas ura: a kovács” című kiállítás a módosult költségvetés alapján is az eredeti tervek szerint, határidőn belül valósult meg. A kiállítás kiegészítőjeként tervezett vezető és múzeumpedagógiai foglalkoztató füzet szintén megvalósult, ezzel együtt múzeumpedagógiai óra kidolgozása is megtörtént. A szolgáltatást fizető csoport is igénybe vette.

A kiállítás jól sikerült installációs felépítménye miatt a múzeum vezetésével közösen gondolkodunk azon, hogy milyen formában lehetne kiegészítésekkel állandó tárlattá alakítani.

A kiállítás áthúzódik 2014. évre, így további látogatókat fogad, újabb múzeumpedagógiai foglalkozások valósulhatnak meg.

A szakmai beszámoló online elérhetősége:

<http://palocmuzeum.hu/a-muzeumrol/palyazatok/szakmai-beszamolok/>

Balassagyarmat, 2014. február 27.

Molnár Ildikó
muzeológus, a kiállítás kurátora

A VAS MEGMUNKÁLÁSÁHOZ TÖBBRE VOLT SZÜKSÉG. A TŰZ
TALÁN A LEGELŐR ÉS EGYBEN A LEGTÖRTÉKESEBB TER-
MISZETI JELENSÉG, AMELYET AZ EMBER ISZÉLELT. A TŰT
HASZNÁLTA ÉS LE A TÖRTÉLETT. EGYBŐLT A FELTÁMOGAT-
TASÁRÓL, FÉDIG A BÉRTOKLÁSÁRÓL, AKADÓ HATALMATU-
DÁRÓL, FÉREDEZTETHETŐ. A PRIMITÍV NÉPEK TUDATÁRÁN
A TŰZ ÉS A VAS MŰLTÉ. MA, ATÁRAMHÓTT A VELÜK DÖR-
GÓD MESTERE, ÉS... ETTŐ.

A TŰZ ÉS A VAS URA
A KOVÁCS

A museum exhibit titled "The Machine" is displayed in a room with white walls and a wooden parquet floor. On the left wall, three framed panels are hung, each containing text and a small illustration. A dark wooden display case with a glass top sits on the floor, containing various small mechanical parts. To the right, a collection of tools and mechanical components is mounted on the wall, including a large wheel, a pump handle, and a chain. A small white circular platform holds a large black wheel and other mechanical parts. The exhibit is titled "The Machine" in a small sign above the display case.

3. Kovácsműhely enteriőr

4. A kovácműhely

5. Az állatgyógyító kovács

6. Kovácsok az irodalomban

7. A demokratikus metél

8. Kovácsok által készített eszközök

2. számú melléklet

1. Előkészületek a foglalkozáshoz

2. Múzeumpedagógiai foglalkozás a kiállításban

3. Múzeumpedagógiai foglalkozás a kiállításban

4. Múzeumpedagógiai foglalkozás a kiállításban

5. Életkép a foglalkozásról

6. Életkép a foglalkozásról